

**Milieucriteria voor het maatschappelijk
verantwoord inkopen van**

Papier

Versie 14 augustus 2017

1. Scope/afbakening

De productgroep Papier omvat papier dat door de overheid wordt ingekocht om op te printen en te kopiëren en papier voor drukwerk. Het laatste betreft zowel papier voor drukkerijen in eigen beheer van overheden als voor drukwerk dat wordt uitbesteed. De criteria zijn gericht op de inkoop van de meest gangbare papiersoorten.

De criteria betreffen twee verschillende productgroepen:

- papier op basis van teruggewonnen papiervezels, gerecycled papier;
- papier op basis van niet-gerecyclede vezels (met mogelijk een percentage teruggewonnen vezels).

Met het oog op optimale concurrentie en vermindering van discriminatie wordt de aanbestedende instantie aanbevolen naar de criteria van beide productgroepen te verwijzen als alternatieve manieren voor het bereiken van het doel milieuvriendelijk papier te kopen.

Hieronder staan de CPV-codes die van toepassing zijn op deze productgroep. Deze lijst met producten is niet uitputtend.

Producten	CPV-code
Fotokopieerpapier	30197643-5
Xerografisch papier	30197644-2
Drukpapier	30197630-1
Enveloppen, postbladen en blanco papierbrieven	30199200-2
Enveloppen	30199230-1

Buiten de scope van deze productgroep vallen:

- kantoorartikelen zoals zelfklevende memoblokken, etiketten, opberg- en archiveringsmiddelen, schrijfblokken, ringbandpapier, schriften en flip-overblokken (zie productgroep Kantoorartikelen);
- kranten, boeken, tijdschriften en andere vakliteratuur voor zover dit geen eigen publicaties betreffen;
- hygiënisch/sanitair papier (toiletpapier, tissues, et cetera);
- specifieke toepassingen die niet vaak worden ingekocht (verpakking, vetbestendig, thermische fax, foto's, et cetera).

Neem de criteria die voor papier gelden mee bij de inkoop van drukwerk. De criteria van papier gelden namelijk ook voor het papier voor drukwerk.

Dit document beschrijft de milieucriteria. Informatie over de andere onderdelen van maatschappelijk verantwoord inkopen, zoals sociale voorwaarden en social return, kunt u terugvinden op de website van PIANOo, bij de specifieke productgroep pagina: <https://www.piano.nl/document/10557/productgroep-papier>.

2. Belangrijkste milieueffecten

In onderstaande tabel staan de duurzaamheidsthema's en de daarbij behorende benadering voor de productgroep Papier. In de kolom "benadering" is weergegeven hoe de "duurzaamheid" per thema kan worden beïnvloed via (de criteria van) duurzaam inkopen.

In deze kolom is tevens een verwijzing opgenomen naar eisen, gunningscriteria of aandachtspunten en suggesties waarmee aan de benadering invulling kan worden gegeven. De productgroep kan ook impact hebben op andere milieuthema's maar die zijn (op dit moment) minder van belang, niet proportioneel of er zijn (vooralsnog) geen geschikte standaardcriteria voor.

Thema's:		Benadering:	Nr. eis/ criterium
Energie en klimaat Energiegebruik tijdens pulp- en papierproductie gepaard gaande met CO ₂ -uitstoot	⇒	Inkopen van papier gemaakt via processen met gering energieverbruik	ME8, GC2
		Verminder en/of verduurzaam transportbewegingen	AS5, ME2, GC4
Materialen en Grondstoffen Watergebruik tijdens pulp- en papierproductie; afval tijdens papierproductie; kwaliteit van het product	⇒	Besparen op papiergebruik	AS1, AS3
		- Gerecycled materiaal toepassen in verpakkingen - Verpakkingen recycleren	ME9, GC3
		Inkopen van papier met lager gramgewicht	AS2
		Inkopen van papier op basis van teruggewonnen papiervezels en/of duurzaam geoogste niet-gerecyclede vezels	ME1, ME5, AS4
		Inkopen van papier met milieukeur	ME3, GC5
		Monsters voor kwaliteitstest vragen	ME4
		Sluiten papierkringloop	ME10
Water en Bodem Emissies naar water tijdens pulp- en papier productie	⇒	Inkopen van papier gemaakt via processen met geringe emissies	ME7, GC1, GC6
Natuur, biodiversiteit en ruimte Ontbossing en potentieel verlies van biodiversiteit bij grondstofwinning papierproductie	⇒	Inkopen van papier op basis van duurzame houtvezels	ME3, ME5

Gezondheid en welzijn Gebruik van chemicaliën tijdens productie; emissies naar lucht en water tijdens pulp- en papier productie		Inkopen van papier waarbij geen gevaarlijke stoffen en mengsels zijn gebruikt	ME6
		Inkopen van papier gemaakt via processen met geringe emissies	ME7, GC1, GC6, ME3

3. Aandachtspunten en suggesties

Door al vanaf de voorbereidingsfase na te denken over de kansen en mogelijkheden voor een zo duurzaam mogelijke inkoop, kunt u komen tot meer ambitieuze of andersoortige specificaties dan de standaard minimumeisen en gunningcriteria opgenomen in dit document. In onderstaande tabel staan aandachtspunten en suggesties om duurzaamheid te bevorderen voor inkopen binnen deze productgroep.

Nr.	Aandachtspunten en suggesties (AS)
AS1	Papier besparen Bespaar papier door de vraag van gebruikers en de toepassing (kopiëren, printen, drukwerk, externe communicatie, archivering) af te stemmen op de hoeveelheid en type papier. Meer tips vindt u op: www.milieuzorgoverheden.nl/activiteiten/verbruik/verbruik.html . Er zijn al voorbeelden van bedrijven die helemaal papierloos werken (paperless office). Het nieuwe werken (tijd- en plaatsonafhankelijk werken) wordt steeds meer toegepast, ook bij overheden. Werknemers hebben veel gemakkelijker toegang tot documenten als ze niet op kantoor zijn. Dit, gecombineerd met technische ontwikkelingen (workflowmanagementsystemen, smartphones, tablets, digiboards etc.) maakt het printen van stukken steeds minder noodzakelijk.
AS2	Gramgewicht verlagen Ga bij de aanschaf en het bestellen van papier na of een lager gramgewicht mogelijk is dan gewoonlijk wordt gebruikt. Zorg ervoor dat het type ingekocht papier is afgestemd op de beoogde toepassing. Hoewel in Nederland gewoonlijk papier wordt gebruikt met een gramgewicht van 80 g/m ² , is in grote delen van de wereld, onder andere in Noord-Amerika en Azië, 75 of 70 g/m ² normaal. Hier wordt veelal gebruik gemaakt van opdikkende vezels zodat de totale dikte van het A4tje toch richting 80 grams gaat om een storingvrije verwerking te garanderen. Bij een overgang van een gramgewicht van 80 naar 75 g/m ² zou op grondstoffen en diverse andere aspecten een besparing van 6,25% behaald kunnen worden. Er is echter geen universeel toepasbare methode voorhanden om de totale milieuwinst te onderbouwen. In het criteriadocument voor reproductieapparatuur, wordt reproductieapparatuur geschikt voor het gebruik van papier met een gramgewicht van 64 g/m ² bij de inschrijving hoger gewaardeerd. Een lager gewicht betekent bovendien lagere transportkosten.
AS3	Meerdere printer- en kopieerladen gebruiken (archiefpapier) Gebruik meerdere printer- en kopieerladen, waardoor het papier met de juiste kenmerken of maat voor de taak geselecteerd worden. Maak bijvoorbeeld gebruik van een aparte lade voor archiefpapier, zodat de gebruiker voor het afdrukken kan bepalen of het betreffende document bijvoorbeeld op archiveerbaar papier dient te worden afgedrukt of niet. Archiefpapier is namelijk minder duurzaam doordat het moet voldoen aan bepaalde eisen op het gebied van reinheid en houdbaarheid. Milieuvriendelijke stoffen en verse houtvezels zijn nodig om hierin te voorzien. Het is dus zonde om archiefpapier te gebruiken als dit niet noodzakelijk is. Ongeveer vijf procent van het papier dat de overheid gebruikt, wordt gearhiveerd volgens de NEN 2728 (Archiefwet). Deze Nederlandse norm is bijna gelijk aan de Europese norm ISO 9706, maar heeft onder andere als aanvulling dat het papier minimaal 50 keer dubbelgevouwen moet kunnen worden, zonder scheuren of breken. Bovendien moet dit zogenaamde vouwgetal na 'kunstmatige veroudering' een reststerkte van minimaal 80% van de oorspronkelijke waarde hebben. Het is echter wel zo dat het aanbod dat voldoet aan de NEN 2728 norm en aan de criteria voor duurzaam

	inkopen vrij laag is. De combinatie met normen ISO 9706 of DIN 6738 en (gerecycled) papier is meer gangbaar. Wanneer papier wordt ingekocht dat moet voldoen aan de NEN 2728 norm, kunnen de minimumeisen 4 en 5 daarom opgenomen worden als gunningscriteria in plaats van als minimumeisen.
AS4	Gebruik papier met lagere witheid Papier met een lagere witheid volstaat in veel gevallen en leidt tot een groter aanbod gerecycled papier in het inkoopproces.
AS5	Transport verminderen Bespaar op transport door bij inkoop duidelijk de frequentie aan te geven waarop geleverd dient te worden. Door minder vaak te leveren wordt transport bespaard. Overweeg om een voorraad op locatie aan te houden.

4. Selectiecriteria

Niet bepaald voor deze productgroep.

5. Minimumeisen

De criteria betreffen twee verschillende productgroepen:

- papier op basis van 100% teruggewonnen papiergevezels, gerecycled papier;
- papier op basis van niet-gerecycledde vezels (met mogelijk een percentage teruggewonnen vezels).

Met het oog op optimale concurrentie en vermindering van discriminatie wordt de aanbestedende instantie aanbevolen naar de criteria van beide productgroepen te verwijzen als alternatieve manieren voor het bereiken van het doel milieuvriendelijk papier te kopen.

Optie: papier op basis van 100% teruggewonnen papiergevezels, gerecycled papier

Nr.	Minimumeisen (ME)
ME1	Aandeel en herkomst recyclede vezels (Kopieerpapier en grafisch papier voor gewoon kantoorgebruik) Het papier moet zijn gemaakt van 100% teruggewonnen papiergevezels, waarvan ten minste 65% na verbruik gerecycledde vezels. Teruggewonnen papiergevezels zijn zowel na verbruik teruggewonnen gerecycledde vezels als vóór verbruik gerecycledde vezels van papierfabrieken, ook wel uitval genoemd. Na verbruik gerecycledde vezels kunnen afkomstig zijn van consumenten, kantoren, drukkerijen, boekbinders enz. (Papier voor professionele afdrukken) Het papier moet zijn gemaakt van ten minste 75% teruggewonnen papiergevezels, waarvan ten minste 80% na verbruik gerecycledde vezels. Teruggewonnen papiergevezels zijn zowel na verbruik teruggewonnen gerecycledde vezels als vóór verbruik gerecycledde vezels van papierfabrieken, ook wel uitval genoemd. Na verbruik gerecycledde vezels kunnen afkomstig zijn van consumenten, kantoren, drukkerijen, boekbinders enz. Verificatie De inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Producten met een type I milieukeurmerk of met een milieuverklaring die aan dit criterium voldoet, worden geacht te voldoen. Andere gepaste vormen van bewijs, zoals een technisch dossier van de fabrikant of een keuringsrapport van een erkende instantie, worden ook aanvaard.

	Voor toelichting op type I milieu-etikettering zie: http://www.nen.nl/NEN-Shop/Norm/NENENISO-140242000-en.htm <i>Bron: EU GPP</i>
ME2	Transport teruggewonnen papierzvezels Het transport van de teruggewonnen papierzvezels die worden ingezet voor het geleverde papier, voldoet aan de minimumeisen van de productgroep Transportdiensten, zoals vermeld op de website van PIANOo. <i>Toelichting</i> Ten opzichte van het gebruik van virgin vezels is er bij teruggewonnen papierzvezels meer transport, omdat de bomen benodigd voor virgin papier altijd in de nabijheid van de fabriek staan. Door tenminste de minimumeisen van de productgroep Transport op te nemen in de papieraanbesteding, zorgt de aanbestedende dienst ervoor dat ook transport van de teruggewonnen papierzvezels aan de relevante duurzaamheidscriteria voldoet.
ME3	Criteria milieukeur Er moet voldaan worden aan de milieucriteria van het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011) of andere milieukeuren van type I die betrekking hebben op de papierproductie zelf (en niet op de beheerpraktijken van de fabriek). <i>Toelichting</i> Voor toelichting op type I milieu-etikettering zie: http://www.nen.nl/NEN-Shop/Norm/NENENISO-140242000-en.htm <i>Verificatie</i> Inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Alle producten met EU Ecolabel worden geacht te voldoen. Andere milieukeuren type I die voldoen aan de criteria, kunnen ook worden aanvaard. Andere gepaste vormen van bewijs, zoals een technisch dossier van de fabrikant of een keuringsrapport van een erkende instantie, worden ook aanvaard. <i>Bron: EU GPP</i>
ME4	Monsters voor kwaliteitstests De inschrijver moet monsters van de te leveren producten verstrekken aan de aanbestedende dienst om kwaliteitstests uit te voeren om te verifiëren dat het papier geschikt is voor kantoorgebruik. <i>Bron: EU GPP</i>

Optie: papier op basis van niet-gerecyclede vezels (met mogelijk een % teruggewonnen vezels)

Nr.	Minimumeisen (ME)
ME5	Herkomst primaire houtvezels Te leveren hout of hout verwerkt in te leveren (hout)producten dient te voldoen aan de Dutch Procurement Criteria for Timber die zijn vastgelegd in de TPAS (Timber Procurement Assessment System), waarbij geldt dat het voldoet aan alle 9 principes voor duurzaam bosbeheer (sustainable forest management). <i>Verificatie</i> Hout voldoet in elk geval aan de criteria indien het is gecertificeerd volgens een systeem dat is goedgekeurd door de toetsingscommissie TPAC (Timber Procurement Assessment Committee). Daarnaast kan de inschrijver ander bewijs leveren, voorzien van uitgebreide, gedocumenteerde en op authenticiteit verifieerbare gegevens en informatie, waaruit blijkt dat aan de gestelde minimumeisen wordt voldaan. Een overzicht met goedgekeurde certificatiesystemen is te vinden op de website: http://www.tpac.smk.nl/170/about/judgements.html

	<i>Toelichting</i> Meer informatie over het inkopen van duurzaam geproduceerd hout en papier is te vinden op: www.inkoopduurzaamhout.nl. Een voorbeeld bestekbepaling t.a.v. duurzaam geproduceerd hout is te vinden op: http://www.inkoopduurzaamhout.nl/public/pdf/bestektekst_juli2017.pdf. Algemene informatie over het voorschrijven en controleren van duurzaam geproduceerd hout is te vinden op: www.houtdatabase.nl. De volledige TPAS criteria zijn te vinden op de website: http://www.tpac.smk.nl/Public/TPAC%20documents/DutchProcurementCriteriaMAR2014.pdf
ME6	Gevaarlijke stoffen en mengsels Bij de productie van het te leveren papier mag geen gebruik zijn gemaakt van de gevaarlijke stoffen en mengsels, genoemd in criterium 4 (Uitgesloten of beperkte stoffen en mengsels) van het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011). (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:149:0012:0024:NL:PDF). <i>Toelichting</i> Deze eisen zijn ontleend aan het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011). <i>Verificatie</i> De inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Papier met het EU Ecolabel certificaat voldoet in ieder geval aan deze minimeis.
ME7	Emissies naar water en lucht Van het te leveren papier mogen de emissies naar water en lucht bij de productie van pulp en papier niet hoger zijn dan onderstaande waarden, berekend volgens de methode zoals omschreven in het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011) (Criterium 1 a en b — Emissies naar het water en de lucht). (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:149:0012:0024:NL:PDF). <i>Toelichting</i> Deze eisen zijn ontleend aan het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011). <i>Verificatie</i> De inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Papier met EU Ecolabel certificaat voldoet in ieder geval aan deze minimeis.
ME8	CO₂-uitstoot Voor het te leveren papier geldt dat de emissies van koolstofdioxide uit niet hernieuwbare bronnen niet hoger mogen zijn dan 1000 kg per ton geproduceerd papier, inclusief de uitstoot als gevolg van elektriciteitsproductie (op of buiten het bedrijfsterrein). Voor niet-geïntegreerde fabrieken (waar alle gebruikte pulpsoorten worden ingekocht) mogen de emissies niet hoger zijn dan 1100 kg per ton. De emissies dienen te worden berekend als de som van de emissies bij de productie van pulp en papier. De CO₂-emissies per ton product moeten worden berekend conform de in het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011) beschreven afbakening en methodiek (Criterium 1c EU Ecolabel – Emissies naar het water en de lucht, CO₂) (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:149:0012:0024:NL:PDF). <i>Verificatie</i> De inschrijver kan gevraagd worden een berekening over te leggen conform de in EN643 beschreven methode. Papier met EU Ecolabel certificaat voldoet in ieder geval aan deze minimeis.

Minimumeisen voor beide opties

Nr.	Minimumeisen (ME)
ME9	Gebruik gerecycled materiaal voor verpakkingen

	Wanneer kartonnen dozen worden gebruikt, dienen deze voor minstens 80% uit gerecycled materiaal te bestaan. Wanneer voor de eindverpakking kunststofzakken of -vellen worden gebruikt, dienen deze voor minstens 75% uit gerecycled materiaal te bestaan. Wanneer gekozen wordt voor biobased materiaal is deze minimum eis niet van toepassing. <i>Verificatie</i> Een monster van de productverpakking moet bij de aanvraag worden verstrekt, samen met een bijbehorende verklaring waarin staat dat aan dit criterium is voldaan.
ME10	Sluiten papierkringloop Leverancier spant zich in, om in overleg met een dienstverlener die kantoorpapier afvoert en recyclet, de papierkringloop te sluiten door gezamenlijk initiatieven te ontwikkelen om het gebruikte papier te laten recycleren tot nieuw te gebruiken gerecycled kantoorpapier. Een streefpercentage is jaarlijks minimaal 70% van al het ingezamelde papier.

6. Gunningscriteria

Optie: papier op basis van 100% teruggewonnen papiervezels, gerecycled papier

Nr.	Gunningscriteria (GC)
GC1	Emissies naar water en lucht Een hogere waardering wordt toegekend: - naarmate de AOX emissie van het te leveren papier lager is dan 0,17 kg /ADT (=Air Dried Tonne); - naarmate de P_{COD} van het te leveren papier lager is dan 1,5. <i>Verificatie</i> De inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Voor de gunning kan m.b.t. AOX emissie gebruik worden gemaakt van de informatie uit de paper score card, environmental declaration en/of het paper profile. Met betrekking tot de PCOD is een verklaring van de papierproducent vereist conform de methodiek in het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011). (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:149:0012:0024:NL:PDF).
GC2	CO₂-uitstoot Een hogere waardering wordt toegekend naarmate de CO₂ emissie van het te leveren papier lager is dan: 1000 kg / ton papier voor papier uit geïntegreerde fabrieken 1100 kg / ton papier voor papier uit niet- geïntegreerde fabrieken <i>Verificatie</i> De inschrijver kan met betrekking tot de CO₂-uitstoot worden gevraagd om een verklaring van de papierproducent conform de methodiek in het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011). (http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:149:0012:0024:NL:PDF).
GC3	Recycling verpakkingen Naarmate de inschrijver zorg draagt voor betere recycling van de verpakking wordt dit deel van de inschrijving hoger gewaardeerd. De inschrijver kan punten verdienen door: - Multilayers, zwart plastic en samengestelde verpakkingen te vermijden; - Verpakkingen te gebruiken die goed gerecycled kunnen worden. <i>Verificatie</i> De inschrijver wordt gevraagd om aan te geven: - Of multilayers, zwart plastic en samengestelde verpakkingen worden gebruikt; - Of de verpakkingen goed gerecycled kunnen worden, waarbij 'goed gerecycled' wordt gedefinieerd als: met de hand te scheiden in onderdelen van één materiaal en/of verpakkingen die geschikt zijn voor meervoudig gebruik. De inschrijver dient een sample toe te sturen van de verpakking.

GC4	Transport teruggewonnen papiervezels Naarmate het transport van de teruggewonnen papiervezels die worden ingezet voor het geleverde papier, beter voldoet aan de gunningscriteria GC1 en GC2 van de productgroep <u>Transportdiensten</u>, zoals vermeld op de website van PIANOo, kunnen meer punten worden verdiend. <i>Toelichting</i> Ten opzichte van het gebruik van virgin vezels is er bij teruggewonnen papiervezels meer transport, omdat de bomen benodigd voor virgin papier altijd in de nabijheid van de fabriek staan. Door ook de gunningscriteria van de productgroep Transport op te nemen in de papieraanbesteding, zorgt de aanbestedende dienst ervoor dat transport van de teruggewonnen papiervezels op duurzame manier plaatsvindt.
-----	--

Optie: papier op basis van niet-gerecyclede vezels (met mogelijk een % teruggewonnen vezels)

Nr.	Gunningscriteria (GC)
GC5	Criteria milieukeur Indien producten voldoen aan de milieucriteria van het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011) of andere milieukeuren type I die betrekking hebben op de papierproductie zelf (en niet op de beheerpraktijken van de fabriek) worden extra punten toegekend. <i>Verificatie</i> De inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Alle producten met een relevant EU Ecolabel worden geacht te voldoen. Producten met een ander type I milieukeurmerk of met een milieuverklaring die aan dit criterium voldoet, worden geacht te voldoen. Andere gepaste vormen van bewijs, zoals een technisch dossier van de fabrikant of een keuringsrapport van een erkende instantie, worden ook aanvaard. <i>Toelichting</i> Een Type I milieukeurmerk betreft milieukeurmerken gebaseerd op een onafhankelijke toetsing tegen vooraf vastgestelde milieucriteria die zijn gebaseerd op een 'life cycle benadering'. In Nederland zijn voorbeelden daarvan het Milieukeur en het EKO keurmerk. Andere voorbeelden zijn: EU Ecolabel (Europa), Blaue Engel (Duitsland) en Nordic Swan (Scandinavië). Voor verdere toelichting op type I milieu-etikettering zie: http://www.nen.nl/NEN-Shop/Norm/NENENISO-140242000-en.htm <i>Bron: EU GPP</i>
GC6	Emissies naar water en lucht Een hogere waardering wordt toegekend: • naarmate de AOX emissie van het te leveren papier lager is dan 0,17 kg /ADT (=Air Dried Tonne); • naarmate de P_{COD} van het te leveren papier lager is dan 1,5. <i>Verificatie</i> De inschrijver kan gevraagd worden om documentatie te overleggen waaruit blijkt dat aan bovenstaande criteria wordt voldaan. Voor de gunning kan m.b.t. AOX emissie gebruik worden gemaakt van de informatie uit de paper score card, environmental declaration en/of het paper profile. Met betrekking tot de PCOD is een verklaring van de papierproducent vereist conform de methodiek in het EU Ecolabel voor kopieerpapier en grafisch papier (7 juni 2011). http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:149:0012:0024:NL:PDF

7. Contractbepalingen

Niet bepaald voor deze productgroep.